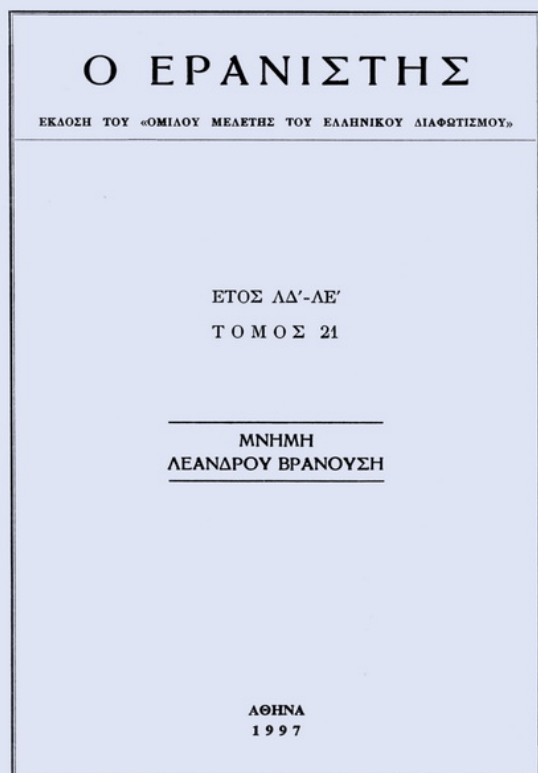

The Gleaner

Vol 21 (1997)

In Memoriam of Leandros Vranousis

Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραής

Εμμ. Ν. Φραγκίσκος

doi: [10.12681/er.226](https://doi.org/10.12681/er.226)

To cite this article:

Φραγκίσκος Ε. Ν. (1997). Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραής. *The Gleaner*, 21, 391-395. <https://doi.org/10.12681/er.226>

σης γνωστή ή άμεση σχέση τοῦ φανατισμοῦ με τὸ ζηλωτισμό. Ὁ ζῆλος καθυστερῶς δὲν ἦταν μὲν κακὸς ἢ μεμπτός. «Ἄλλ' ἢ ζέσεις αὕτη εὐκολα ἐξολισθαίνει εἰς τὴν ὑπέρζεσιν, ἂν δὲν προσέχῃ ὁ Ζηλωτής, ἐπιλέγων συχνὰ εἰς ἑαυτὸν τὸ χρυσοῦν παράγγελμα "Μηδὲν ἄγαν"». Χωρὶς τὴν προσοχὴν ταύτην, ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζῆλος κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ εἰς διωγμὸν νερωϊκὸν κατὰ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς ξενηλασίαν, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀκολασίαν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ δικαίου εἰς ἀπάνθρωπον ἀνεπιείκειαν. Τοιοῦτους ζηλωτὰς μᾶς ἐπαράδωκε πολλοὺς ἡ ἱστορία». Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξεκιννοῦσαν μὲ ὄδολο ζῆλο, ἀλλὰ στὴ συνέχεια, ἐξαιτίας τῆς τιμῆς καὶ τοῦ πλοῦτου ποὺ ἀπολαμβάναν καθὼς καὶ τῆς αὐξάνομενης φιλαρχίας καὶ πλεονεξίας τους, ὁ ζῆλος τους μεταβαλλόταν εἰς ἀληθινὴν θεομανίαν (fanatisme), τὴν ὁποίαν ἕμως δὲν παύουν νὰ ὀνομάζωσι δολίως Ζῆλον».²⁹

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα εἶναι ἐνδεικτικὰ γιὰ τὶς συζητήσεις ποὺ προκλήθηκαν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο τότε ἀπὸ τὴν πολυπτυχὴ ἐπαφὴ τοῦ μετὰ τὴ Δύση καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθεῖ νέα ἑλληνικὴ ὀρολογία μὲ γνώμονα τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Μάλιστα δέ, ἡ ἰδιαίτερη σχέση μεταξὺ φανατισμοῦ, ζηλωτισμοῦ καὶ θρησκείας ἐπρόκειτο νὰ γενικευτεῖ μετέπειτα καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ πλήρως. Ὅπως δὲ ὁ Κοραῖς θεωροῦσε τὸν Πάριο ἀκραϊνὴν φανατικὸν, ἔτσι καὶ ὁ Κ. Τυπάλδος-Ίακωβάτος λίγο ἀργότερα στηλίτευε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια τὸν Κοσμὰ Φλαμιάτο, ἕναν ἐπίσης ἄγαν ζηλωτὴ: «Ἡ θεοβλάβεια καὶ ὁ φανατισμὸς κατεσπάραν πάντοτε τὴν Ἑκκλησίαν καὶ οἱ φανατικοὶ καὶ θεοβλαβεῖς ἐστάθησαν πάντοτε ἄνθρωποι ἐξωλέστατοι».³⁰ Ἡ ἱστορία μέχρι σήμερα συνεχίζει νὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν παραπάνω ἔκφασιν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

Ο ΠΑΤΜΙΑΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ Ο VILLOISON ΚΑΙ Ο ΚΟΡΑΗΣ

ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΠΑΤΜΙΑΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ τοῦ Πλάτωνα (9ος αἰ. μ.Χ.), ποὺ τὸ 1801 ἀποτελέσκει λεία τοῦ ἄγγλου κυνηγοῦ ἀρχαιοτήτων Ed. D. Clarke, γνωρίζαμε τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ παλιά. Στὸν κατάλογο χειρογράφων τῆς Μονῆς Πάτμου τοῦ 1581-1582, δημοσιευμένο τὸ 1844¹ (καὶ σὲ λατι-

29. [Α. Κοραῖς], *Συνέκδημος ἱερατικὸς περιέχων τὰς δύο πρὸς Τιμόθεον καὶ τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μὲ μίαν κοινὴν μετάφρασιν, καὶ ἐξηγήσιν διεξοδικήν*, Μερίτη 1835, σ. 396.

30. Γ. Δ. Μεταλληνός, *Δύο Κεφαλλήνες ἀγωνισταὶ ἀντιμέτωποι* [Κ. Φλαμιάτος (1786-1852) καὶ Κ. Τυπάλδος (1795-1867)], Λευκωσία 1980, σ. 33.

1. A. Mai, *Nova Patrum Bibliotheca* VI (1844), 538-540. Βλ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, «Παλαιοὶ κατάλογοι τῶν κωδίκων τῆς Ι. Μονῆς ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου. Ἀναγκαστὶ διασαφέςαι», *Ἀναφορὰ εἰς μνήμην Μητροπολίτου Σάδου Μασίμου 1914-1986*, τ. III, Γενεύη 1989, σ. 217.

νική μετάφραση δύο και πάνω αιώνες πριν²), ή αναγραφή του κώδικα σημειώνεται με έναν αδόκιμο φιλολογικά τίτλο: *Λόγοι Σωκρατικούς*.³ Στόν κατάλογο πάλι, χειρογράφων και έντυπων, που εκδόθηκε στην Πάτμο ό μητροπολίτης πρώην Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς σέ κάποιο από τὰ μεσοδιαστήματα τῆς αὐτοεξορίας του ἐκεῖ (1780-1793) καί πού τὰ λίγα διασωθέντα φύλλα του δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, ό κώδικας καταχωρίζεται μέ τήν ἐπιγραφή *Σωκρατικούς διαλόγοι*.⁴ Τόν ἴδιο ἀκριβῶς τίτλο διάβασε στή ράχη τοῦ σταχωμένου σέ ξύλο κώδικα καί ό Clarke, καθῶς τήν ἐπόμενη στιγμή θά γινόταν μάρτυρας τῆς ἀποκάλυψης τοῦ περιεχομένου του.⁵ Τρίτη μνεία τοῦ χειρογράφου, πρὶν ἀπό τή σύλλησή του, ὀφείλουμε στόν γάλλο ἐλληνιστὴ d'Ansse de Villosion, ό ὁποῖος πέρασε ἀπό τή Μονή τῆς Πάτμου τό 1785 καί ἀναδίδησε τὰ χειρόγραφα καί τὰ έντυπα τῆς βιβλιοθήκης τῆς. Ἀνάμεσα στοὺς φιλολογικοὺς κώδικες πού σημείωσε ἦταν αὐτὸς μέ τοὺς Διαλόγους τοῦ Πλάτωνα καί ἓνας δεύτερος μέ τὸ κείμενο τῆς ἱστορίας τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη.⁶

Τὴν τρίτη αὐτὴ μαρτυρία εἶναι φανερό ὅτι δὲν γνώριζε ό Σωκρατῆς Κουγέας δημοσιεύοντας τὸ μελέτημά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Villosion στήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἀπορούσε (πῶς) ό γάλλος περιηγητῆς (δὲν εἶδεν ἢ πῶς δὲν ἀνέφερε τίποτε περὶ τοῦ κώδικος τοῦ Πλάτωνος, περὶ τοῦ περιφήμου ἐκείνου παλαιογραφικοῦ καί γραμματικικοῦ κειμηλίου, κτήματος τοῦ Πατρέως κληρικοῦ τοῦ 10ου αἰ. Ἀρέθαν⁷ κτλ. Ὑποψιαζόταν ὥστόσο ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τοῦ εἶχαν δείξει τὸν κώδικα οἱ μοναχοὶ τῆς Πάτμου, ἀλλ' ὅτι ό Villosion, μὴ θέλοντας ἢ μὴ μπορῶντας νὰ τοὺς ἐξαγοράσει, ἀποσιώπησε τὸ γεγονός — ὅπως καί στίς περιπτώσεις ἄλλων χειρογράφων

2. Ant. Possevino, *Apparatus sacer ad scriptores Veteris et Novi Testamenti*, Κολωνία 1608, τ. III, σ. 42-54, Appendix, βλ. ἈΘ. Δ. Κορίνης, *ὁ.π.*, σ. 216.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. ΝΣ' ἀναγραφή.

4. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, *Πατριακή Βιβλιοθήκη. Κατάλογος τῶν ἐντύπων (15ος-19ος αἰ.)*, τ. Α', Ἀθήνα 1993, σ. 337. Γιὰ τὴ χρονολόγησή βλ. σ. ξξ', σημ. 6.

5. Ed. D. Clarke, *Travels in various countries of Europe, Asia and Africa*, τ. III, Λονδίνο 1814, σ. 349.

6. D'Ansse de Villosion, *Notice des Manuscrits Grecs et Latins qui, ... sont passés dans la Bibliothèque Imperiale...*, [c. 1810], σ. 30.

7. Σωκρ. Κουγέας, «Τὸ ταξίδι τοῦ Villosion εἰς τὴν Ἑλλάδα (1784-1786)», *Ἀφιέρωμα στή μνήμη τοῦ Μανόλη Τριωταφυλλίδη*, Θεσσαλονίκη 1960, σ. 198. Ἡ παραπλάνησὶς τοῦ συγγραφέα ὀφειλόταν στήν πηγή του, δηλ. στὸ βιβλίο τοῦ Ch. Joret, *D'Ansse de Villosion et l'Hellénisme en France pendant le dernier tiers du XVIIIe siècle*, Παρίσι 1910, ό ὁποῖος ἀπό τίς ἀνακοινώσεις τοῦ Villosion γιὰ τίς ἐρευνές του στίς ἐλληνικὲς βιβλιοθηκὲς χρησιμοποίησε μόνο τὸ Ὑπόμνημά του στήν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιγραφῶν τοῦ 1787 καί τὰ Προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰλιάδας, Βενετία 1788, βλ. Joret, *ὁ.π.*, σ. 280, 281.

τῶν μονῶν τοῦ ἸΑθω— ἀδιὰ νὰ μὴ ἐλεγχθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους ἐντολοδότας αὐτοῦ ἐπὶ ἀποτυχίᾳ τῆς ἀποστολῆς του». ⁸

Ἡ ἐξήγηση τοῦ Κουγέα γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἐφεκτικότητος τοῦ Vil-loison παρέπεμπε βέβαια στὴν ἀνάλογη ἐκτίμηση τοῦ ἸΑδ. Κοραῆ, διατυπωμένη μὲ αἰχμηρὸ τρόπο ἀπὸ τὸ 1807 —τὴν ἀναγωγή αὐτὴ δὲν παραλείπει νὰ τὴν κάνει ὁ συγγραφέας—, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀποτυχία τοῦ Vil-loison νὰ ἀποκτήσῃ ἐλληνικὰ χειρόγραφα ὀφειλόταν, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἸΑγγλους, στὴν ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. ⁹ Πέρα ἀπὸ τὴν ἀνακρίβειαν ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ περιστατικά, στὴν περίπτωσιν τουλάχιστον τῆς Πάτμου οἱ διαπιστώσεις τοῦ Vil-loison, τόσο ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐπαφὴν μὲ τοὺς μοναχοὺς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς καὶ τὰ εὐρήματα τῆς ἐρευνᾶς του σ' αὐτή, ¹⁰ μᾶς ἀφήνουν νὰ σκεφθοῦμε ἀφενὸς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων δὲν ἤνθηναν στὰ ἅμεσα ἐνδιαφέροντά του, ὥστε νὰ ἐπιζητήσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀπόκτησίν του, καὶ ἀφετέρου ὅτι οἱ συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ γῶρο τῆς βιβλιοθήκης —καὶ ποὺ τόσο τὸν εἶχαν ἐντυπωσιάσει— δὲν τοῦ ἔδωσαν τὸ δικαίωμα νὰ προτείνει ὅποιαδήποτε συναλλαγὴ. Ἀκόμη καὶ στὰ 1801, ὅποτε, κατὰ τὴ ζοφερὴ περιγραφὴ τοῦ Clarke, τὸ σκηνικὸ τῆς βιβλιοθήκης εἶχε δραματικὰ ἀλλάξει, ἔτσι ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἐπιχείρησιν φυγάδευσος τῶν χειρογράφων, ¹¹ ἢ ἀντίδρασιν στὸν ἐνδοτισμὸ τῶν ὑπευθύνων, καὶ στὴ δημόσια καταδίκη τους ὁδήγησε καὶ στὴ λήψιν μέτρων γιὰ καλὺτερη διασφάλισιν τῶν θησαυρῶν ποὺ κατεῖχαν στὴ Μονή. ¹² Ὁ Κοραῆς βέβαια, ὅταν ἀναδημοσίευε στὰ Προλεγόμενα τοῦ Ἰσοκράτη (1807) τὴς εἰδήσεις τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν γιὰ τὰ χειρόγραφα ποὺ εἶχε μεταφέρει στὴ Δύση ὁ Clarke (ἀνάμεσά του, πρῶτος πρῶτος ὁ κώδικας τοῦ Πλάτωνα), καταγγέλλοντας τὴν ἐθνικὰ προσβλητικὴ πράξιν τῶν μοναχῶν, ¹³ δὲν γνώριζε τὴν ἅμεσας ἐνέργειαν τοῦ

8. Ὁ.π., σ. 199.

9. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλέξ. Βασιλείου τῆς 22.6.1807, ἸΑδ. Κοραῆς, Ἀλληλογραφία, ἐκδ. ΟΜΕΔ, τ. Β', σ. 394.

10. *Notice des Manuscrits Grecs et Latins*, ὁ.π., σ. 30-31. Πβ. ἸΕμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. κγ'-κδ', μδ'.

11. *Travels in various countries*, ὁ.π., σ. 344. Πβ. ἸΕμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με'.

12. Ἀναφέρομαι στὸν πατριαρχικὸ ἀφορισμὸ κατὰ τῶν συνεργῶν τῆς φυγάδευσης, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ λαϊκὴ παράδοση διαβάστηκε σὲ δημόσια συνάθροιση τῶν κατοίκων τῆς Πάτμου, ὅπου ἀποκαλύφθηκε ὁ ἐνοχος (ὁ Ἰγούμενος τῆς Μονῆς Παρθένιος Νεγροπόντης), καθὼς καὶ στὴν ἐπιγραφὴ τὴν ὁποία ἐντολίσαν στὴν εἴσοδον τῆς βιβλιοθήκης, ἐνδεικτικὴ τοῦ νέου κλίματος ποὺ ἐπικράτησε στὴ διαχείρησιν τοῦ χειρογράφου πλοῦτος τῆς, βλ. ἸΕμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με', καὶ ξς' (ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

13. Ἰσοκράτους Λόγοι καὶ Ἐπιστολαί, τ. Α', σ. λε'-λθ', πβ. Συλλογὴ τῶν ... Προλεγομένων, Παρίσι 1833, σ. 251-255 καὶ ἀντίστοιχα τὴ φωτομηχανικὴ ἀνατύπωση τῆς Συλλογῆς ἀπὸ τὸ Μ.Ι.Ε.Τ.: ἸΑδ. Κοραῆ, Προλεγόμενα στοὺς ἀρχαίους

1802 όσες προήλθαν έξαιτίας του σάλου που προκλήθηκε και άφοροΰσαν την πρόνοια για τή βιβλιοθήκη τής Μονής του άγ. 'Ιωάννου. Τis πληροφορήθηκε μετά την κυκλοφορία του περιηγητικού του Clarke (1814), όπου και μνημονεύονται.¹⁴ 'Αλλ' ένω θα περίμενε κανείς να ένθουσιαστεί και να προβάλλει ανάλογα με τή σημασία του τού γεγονός, προτίμησε να τó άποσιωπήσει. 'Ετσι, τó 1817, στα Προλεγόμενα του Β τής 'Ιλιάδας άρκεστηκε άπλως να έλαφρύνει τις εϋθύνες των μοναχών, που άποκαλυπτόταν ότι είχαν πέσει θύματα άπάτης.¹⁵ Μήπως άραγε δέν ήθελε να άποδυναμώσει, έστω και μετά τόσων χρόνων άδιαφορία εκ μέρους των άποδεκτών της, την πρόταση που ύποστήριζε στα 1807 για συνάθροιση όλων των χειρογράφων των έλληνικών μοναστηριών σ' ένα φορέα, τó «Έλληνικόν Μουσείον», με την οργανωτική εϋθύνη του Οικουμενικού Πατριαρχείου;¹⁶ 'Η μήπως άποκρύπτοντας τά ευχάριστα νέα για τήν φροντίδα και την έπαγρύπνηση με την όποία περιέβαλλαν πλέον στήν Πάτμο τά «προγονικά κτήματα», φανέρωνε ότι δέν έτρεφε έμπιστοσύνη στους μοναχούς και στίς όποιες άποδείξεις μετανοίας τους; 'Ισως ακριβώς γι' αυτό τó συμβούλευε στο ίδιο κείμενο τόν 'Ηγούμενο τής Μονής να πουλήσει τά υπόλοιπα χειρόγραφα της σε έλληνικά τουλάχιστο χέρια, στους Χίους (ήταν ή εποχή τής ακμής τής σχολής τής Χίου και τής βιβλιοθήκης της), και όχι σε ξένους.

Με δεύτερη συμβουλή του άπευθυνόταν στόν Clarke: αν ήθελε να συγχωρήσουν οι όμογενείς του την άτοπη έξομολόγησή του για τά μέσα που μεταχειρίστηκε προκειμένου να άποσπάσει τά χειρόγραφα, και οι Έλληνες τήν εις βάρος τους άδικία, θα έπρεπε να εκδώσει τά κείμενα και τó αντίτιμο από την πώληση των εκδόσεων να τó στείλει στο σχολείο τής Πάτμου.¹⁷ Φυσικά αυτή ή φορτισμένη συναισθηματικά ύπόδειξη θα ήταν δύσκολο να βρεϊ παραλήπτες. Τó βέβαιο είναι ότι όγδόντα χρόνια άργότερα, στα 1898, όταν τó πατριακό χειρόγραφο των Διαλόγων του Πλά-

¹⁴ Έλληνες συγγραφείς, τ. Α', 1984. Να σημειωθεί ότι εκτός από τόν *Moniteur* τής 25 Φεβρουαρίου 1803 και τó *Magasin Encyclopédique*, τ. V, του ίδιου χρόνου, από τά όποια ό Κοραής άντλεί τó ύλικό του, ό κατάλογος με τά χειρόγραφα δημοσιεύτηκε επίσης και στη *Décade Philosophique* 10 floreal an X, 1803, σ. 446-447, βλ. Georges Talias, *La Médaille et la Rouille. L'image de la Grèce moderne dans la presse littéraire parisienne (1794-1815)*, Παρίσι 1997, σ. 231.

¹⁴ *Travels in various countries*, ό.π., σ. 347. Πβ. 'Εμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντής, ό.π., σ. μζ'-μζ'.

¹⁵ 'Ομήρου 'Ιλιάδος ραφωδία Β, Παρίσι 1817, σ. ιγ'. Πβ. 'Αδ. Κοραή *Προλεγόμενα...* τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., 1988, σ. 467.

¹⁶ 'Ισοκράτους *Λόγοι*, ό.π., σ. λθ' κ.έ. Πβ. 'Αδ. Κοραή *Προλεγόμενα...*, τ. Α', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 256 κ.έ. Για τήν πρόταση του Κοραή βλ. και 'Αγγελική Κόκκου, 'Η μέριμνα για τις άρχαιότητες στήν 'Ελλάδα και τά πρώτα Μουσεία, 'Αθήνα 1977, σ. 27-31.

¹⁷ 'Ομήρου 'Ιλιάδος ραφωδία Β, σ. ιδ'. Πβ. 'Αδ. Κοραή, *Προλεγόμενα...*, τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 468.

των, πλέον ως Codex Oxoniensis Clarkianus 39, εἶδε τὸ φῶς σὲ λαμπρὴ πανομοιότυπη ἔκδοση,¹⁸ οἱ ἐκδότες τοῦ παραμέλησαν νὰ προμηθεύσουν, χάριν ἀνταπόδοσης, στὴ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς τὸ ἀντίτυπο ποῦ διακαιοῦνταν, καὶ νὰ ἀντικαταστήσουν ἔτσι τὸ κλεμμένο πρωτότυπο μὲ τὸ πανομοιότυπό του. Ἡ ἀπουσία τοῦ Ἰωάννη Σακκελίωνος, τοῦ συντάκτη τῆς *Πατριακῆς Βιβλιοθήκης*, τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς (εἶχε πεθάνει μερικὰ χρόνια πρὶν), ἀνθρώπου ποῦ χωρὶς ἄλλο θὰ ὑποκινούσε ἐνεργὰ τὸ ζήτημα,¹⁹ στάθηκε καταλυτικὴ γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἀναπληρώθηκε τότε ἡ παράλειψη αὐτή. Ὡστόσο οὔτε στὸν 20ὸ αἰῶνα ὁ κώδικας στὴ φωτογραφικὴ του μορφῇ ἀποκτήθηκε ἀπὸ τὴ Μονή, παρότι ὁ Σωκράτης Κουγέας, ὡς παλαιὸς ἐπισκέπτης τῆς βιβλιοθήκης καὶ φίλος τῆς Μονῆς, εἶχε ἀπὸ τὸ 1911 πληροφορήσει τὸ Ἡ ρουμενοσυμβούλιο γιὰ τὴν ἔκδοση συνιστώντας τὴν ἀγορά τῆς (σ' αὐτὸ βρῆκε συνεπίκουρο καὶ τὸν πάτριο λόγιό Σταῦρο Τηλιακό, μεταφραστὴ τοῦ Ch. Diehl, ποῦ στὸ ἴδιο ἐπιστολόγραφον σὲ ἰδιόχειρο κείμενό του ὑποστήριζε θερμὰ τὴν πρόταση γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς φωτοτυπικῆς ἔκδοσης, «διὰ παρηγορίαν» ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀναντικατάστατου κειμηλίου) καὶ ὑποβάλλοντας μάλιστα τὴν ιδέα νὰ τὴ ζητήσουν δωρεὰν ἀπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ὁξφόρδης. «Καὶ τὸ πρωτόγραφον θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ [ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς], ἂν ἦσαν διαφορετικὰ τὰ διεθνῆ νόμιμα», συμπλήρωνε ὁ ἑλληνας φιλόλογος.²⁰ Στὸ Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς δὲν σώζεται πάντως κανένα τεκμήριο ἀλληλογραφίας ἀναφορικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση. Μπορεῖ, λοιπόν, τὸ desideratum νὰ παρέμεινε ὡς σήμερα ἀνεκπλήρωτο, ἡ φιλολογικὴ ὁμὸς ἐπιστήμη στὸ μεταξὺ ἀξιοποίησε τὸ πολύτιμο χειρόγραφο ποικιλότροπα, παλαιογραφικὰ, κριτικὰ καὶ ἐκδοτικὰ, σὲ διάφορες δημοσιεύσεις. Ἄν καὶ ὕψιμα πλέον, δὲν ἔλειψαν σὲ ὀρισμένες ἀπὸ αὐτὲς νέες μειοτικὲς ἀναφορὲς στὴν ἀβελτηρία τῶν θεματοφυλάκων τοῦ ἀπέναντι στὸ χειρόγραφο²¹ ἀντὶ ἐκφράσεων εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Πάτμου διὰ τὴν ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητον αὐτοῦ διατήρησιν». ²² Ὁ ὑπερασπιστικὸς λόγος ἀνῆκε στὸν Σωκράτη Κουγέα, ποῦ εἶχε ἐντοπίσει στὸν κώδικα σημαντικὰ εὐρήματα γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν.

ΕΜΜ. Ν. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

18. Στὴ σειρὰ *Codices graeci et latini photographice depicti*, duce Güillelmo Nicolao Du Rieu, τ. 3ος, Λέοντεν 1898, μὲ πρόλογο τοῦ Thomas Guil. Allen.

19. Ἡ ἀπώλεια τοῦ κώδικα τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ἀπὸ τὸ 1885, κυρίως σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ ἀποσείσει τὶς κατηγορίες ἐναντίον τῶν μοναχῶν τῆς Πάτμου, βλ. *Πατριακὴ Βιβλιοθήκη*, Ἀθήνα 1890, σ. ι'-ια'. Πβ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, ὁ.π., σ. 213-214.

20. Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Φ. 106, ἐπιστολὴ τῆς 24 Φεβρουαρίου 1911.

21. Βλ. π.χ. M. Schanz, *Novae commentationes Platonicae*, Würzburg 1871, σ. 107, καὶ E. Maass, «Observationes palaeographicae», στὰ *Mélanges Graux*, Παρίσι 1884, σ. 764. Πβ. Σωκρ. Κουγέας, *Ὁ Καισαρείας Ἀρῆθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ*, Ἀθήνα 1913, σ. 99.

22. Ὁ.π., σ. 99.